

Artikel 10 Successiewet

Een juridische versus economische benadering

Erasmus School of Economics

Naam: Sander van den Broek

Studentnummer: 383145

Begeleider: T.C. Hoogwout

Tweede beoordelaar: J.E. van den Berg

Onderzoek: Bachelorscriptie Fiscale Economie

Datum: 20-07-2017

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 - Inleiding	- 3 -
1.1 – Inleiding	- 3 -
1.2 – Onderzoeksvraag	- 5 -
1.3 – Indeling van het onderzoek	- 5 -
Hoofdstuk 2 – Juridische doel en strekking	- 7 -
2.1 – Inleiding	- 7 -
2.2 – Wetsgeschiedenis	- 7 -
2.3 – Strekking van art. 10 SW	- 9 -
2.3.1 – Wettekst	- 9 -
2.3.2 – Voorbeeld.....	- 9 -
2.3.3 – ‘Al wat’	- 10 -
2.3.4 – ‘Ten koste van het vermogen van de erflater’	- 10 -
2.3.5 – ‘In verband met een rechtshandeling of een samenstel van rechtshandelingen’	- 11 -
2.3.6 – ‘Waarbij de erflater of diens echtgenoot partij was’	- 12 -
2.3.7 – ‘Alle goederen waarop de erflater ten laste van zijn vermogen een vruchtgebruik heeft verworven’	- 13 -
2.3.8 – ‘Tot aan zijn overlijden of een daarmee verband houdend tijdstip’	- 13 -
2.3.9 – ‘Vruchtgebruik of een periodieke uitkering’	- 14 -
2.3.10 – Specificatie ‘verkrijger’	- 15 -
2.4 – Doel van art. 10 SW	- 15 -
Hoofdstuk 3 – Economische benadering	- 16 -
3.1 – Inleiding	- 16 -
3.2 – Uitholling nalatenschap.....	- 16 -
3.3 – Enkelvoudig versus samengesteld interest.....	- 19 -
3.4 – Schenking op papier.....	- 23 -
3.5 – Levenstabel versus actuariële grondslag.....	- 25 -
3.6 – Voorwaarde van verwantschap.....	- 28 -
Hoofdstuk 4 – Conclusie	- 30 -
4.1 – Inleiding	- 30 -
4.2 – Doel van art. 10 SW	- 30 -
4.3 – Strekking van art. 10 SW	- 32 -
Bibliografie	- 34 -

Hoofdstuk 1 - Inleiding

1.1 - Inleiding

Het heffen van belasting over de successie van goederen is al eeuwen lang een bekend gegeven. Zo hanteerden de Egyptenaren rond het jaar 700 voor Christus reeds een systeem waarbij een heffing plaats vond over de overdracht van onroerende zaken tijdens leven. Dit systeem is in de loop der tijd uitgebreid met betrekking tot situaties van overlijden¹. Ook de huidige Nederlandse Successiewet 2010 (hierna: SW 2010) vindt hierin haar oorsprong. Wel moet worden geconcludeerd dat de gedachte waaruit deze vroegere heffing op successie plaats vond, verschilt van de huidige rechtsgronden die bestaan voor de SW 2010. Tijdens de periode van het Ancien régime en het feodalisme in Nederland was een 'heffing' namelijk puur gebaseerd op de ondergeschikte verhouding die aanwezig was tussen de leenman en zijn leenheer. De leenman had in die tijd toestemming nodig van zijn leenheer voor de vererving van een onroerende zaak die aan hem in leen gegeven was. Het was gebruikelijk dat deze toestemming werd verleend, mits hier een vergoeding tegenover stond². Verder was van eventuele rechtsgronden voor deze vergoeding geen sprake.

De huidige SW 2010 kent daarentegen wél een aantal rechtsgronden. Twee rechtsgronden die tegenwoordig een grote rol spelen zijn het 'draagkrachtbeginsel' en de 'nivellering van de samenleving'³. Het draagkrachtbeginsel rechtvaardigt de heffing van erfbelasting door het feit dat een verhoging van de draagkracht plaatsvindt bij de verkrijger wanneer deze een (deel van een) nalatenschap ontvangt. Daarnaast zou de SW 2010 zorgen voor een eerlijkere verdeling van vermogens in de samenleving. Zie hiervoor de combinatie van hoge vrijstellingen⁴ en het bestaan van progressie in het tarief⁵ waardoor de erfbelasting een relatief grotere rol speelt bij mensen met meer vermogen.

Het hebben van bepaalde rechtsgronden die de belastingheffing rechtvaardigt is natuurlijk noodzakelijk voor iedere belastingwet, maar in het bijzonder voor de SW 2010. De erfbelasting wordt namelijk met afstand de meest gehate belasting in Nederland bevonden⁶, met als logisch gevolg dat een hogere druk op de rechtvaardiging ervan komt te staan. Een voorwaarde voor het bestaansrecht van deze rechtsgronden is echter wel dat de SW 2010 goed werkt in alle situaties. Met 'goed' wordt in dit geval een gelijke behandeling van gelijke gevallen bedoeld. De civielrechtelijke vorm van - economisch gezien - gelijke gevallen mag hierin dus geen rol van betekenis spelen. In de SW 2010 is een aantal fiscale ficties opgenomen om dit te bewerkstelligen. Kenmerk van zo'n wetsfictie is namelijk

¹ Schuttevaer, H. (1998). *De Nederlandse Successiewetgeving*. Deventer: Kluwer BV, p. 53.

² Sonneveldt, F. (2016). *Wegwijs in de Successiewet*. Den Haag: SDU Uitgevers, p. 2.

³ Sonneveldt, F. (2016). *Wegwijs in de Successiewet*. Den Haag: SDU Uitgevers, par. 1.2.

⁴ Art. 32 SW 2010.

⁵ Art. 24 SW 2010.

⁶ Berg, M. v. (2014, Februari 28). De 10 meest gehate belastingen. *Telegraaf*.

dat deze 'inbreuk maakt op de civieljuridische realiteit'⁷. Ten tweede is het van belang dat deze wetsficties op hun beurt - economisch - werken, zoals ze - juridisch - zijn bedoeld . Indien dit niet het geval is dan zouden belangrijke rechtsgronden voor de SW 2010 in twijfel kunnen worden getrokken. Dit onderzoek focust zich met name op het laatste, waarbij de fictie van artikel 10 van de SW 2010 (hierna: art. 10 SW) als leidraad wordt gebruikt.

Art. 10 SW is een voorbeeld van een bepaling waarin een fictie is opgenomen ter voorkoming van misbruik van het (belasting)recht. Onder 'misbruik' worden bepaalde constructies verstaan waarbij gebruik wordt gemaakt van de verschillende fiscale behandeling van economisch soortgelijke situaties, omdat deze zuiver civielrechtelijk gezien een ander omhulsel hebben. Dit soort constructies worden door middel van art. 10 SW tegengegaan door een verkrijging die civielrechtelijk krachtens een rechtshandeling wordt verkregen, bij fictie krachtens het erfrecht te doen laten plaatsvinden. Op deze manier wordt de fiscale behandeling van economisch soortgelijke situaties weer gelijk getrokken; over zowel een verkrijging krachtens erfrecht, als over een vergelijkbare verkrijging krachtens een rechtshandeling staat de wet het nu toe om (desalniettemin bij fictie) erfbelasting te heffen.

Bovenstaande alinea betreft een situatie waarin een (toekomstig) erflater bijvoorbeeld in het bezit is van een onroerende zaak. Op het moment van overlijden valt de waarde van het volledige eigendom van de onroerende zaak in de nalatenschap zodat deze tot het belastbare object behoort⁸. In de praktijk kwam het echter regelmatig voor dat de erflater trachtte zijn heffingsgrondslag te verminderen door deze vermogensovergang naar de boogde erfgenaam op een andere civielrechtelijke wijze te laten plaatsvinden. Dit werd gedaan door de onroerende zaak tijdens leven al te verkopen aan de betreffende erfgenaam onder voorbehoud van een (levenslang) vruchtgebruik. Op grond van het civielrecht vervalt het vruchtgebruik immers bij het overlijden van de vruchtgebruiker⁹, zodat haar waarde niet in de nalatenschap wordt opgenomen en deze als zodanig wordt uitgehold. De verkrijger ontvangt (en betaalt) op zijn beurt slechts (voor) het bloot eigendom welke onbelast aanwast tot een volledig eigendom op het moment van overlijden van de erflater. Op dit moment zit diens gevolg slechts de waarde van deze (eventuele) koopsom in de nalatenschap. Aangezien de waarde in het economisch verkeer¹⁰ van het volledige eigendom aanzienlijk hoger is dan dat van alleen het bloot eigendom, zou de nalatenschap op deze manier netto zijn verkleind met de waarde van het vruchtgebruik. Dit vond de wetgever vanzelfsprekend onwenselijk met als gevolg dat art. 10 SW in het leven is geroepen.

⁷ Dusarduijn, S. (2012). Fiscale ficties binnen de wereld van het eigendomsrecht. *WPNR*, p. 8.

⁸ Art. 1 lid 1 eerste SW 2010.

⁹ Art. 3:203-2 BW.

¹⁰ De prijs die onder een normale marktwerking tot stand komt.

De economische werking van art. 10 SW is echter aan stevige kritiek onderworpen. Dit blijkt onder andere uit een enquête van Het Fiscaal Instituut Tilburg (UvT), waarin is onderzocht in hoeverre een afschaffing van art. 10 SW als wenselijk wordt beschouwd onder beroepsfiscalisten. Het resultaat is vrij duidelijk; 50,9% staat positief tegenover een afschaffing van art. 10 SW. Daarbij neemt 21,8% een neutraal standpunt in. Slechts 27,2% van de respondenten pleit voor een behoud van art. 10 SW¹¹. In de algehele literatuur met betrekking tot art. 10 SW heerst daarnaast ook de nodige kritiek. Dit is op zijn minst een indicatie van de frictie die bestaat omtrent art. 10 SW welke een aanzet tot onderzoek geeft.

1.2 – Onderzoeksvraag

Zoals in paragraaf 1.1 staat beschreven, is het noodzakelijk voor het bestaansrecht van de rechtvaardigheidsgronden van SW 2010, dat haar (fictie)bepalingen werken zoals zij zijn bedoeld. Art. 10 SW is een voorbeeld van zo'n bepaling, echter de juistheid van haar economische werking staat behoorlijk onder druk. In dit onderzoek wordt onderzocht in hoeverre de kritiek terecht is en of de mogelijkheid bestaat tot eventuele verbeteringen. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

In hoeverre verschilt de juridische doel- en strekking van art. 10 SW met die van een economische benadering en welke aanbevelingen kunnen op basis hiervan worden gemaakt?

1.3 – Indeling van het onderzoek

In hoofdstuk 2 van dit onderzoek zal de juridische doel- en strekking van art. 10 SW aan de orde komen. Het doel van dit hoofdstuk is om een goed inzicht te geven in de juridische interpretatie van relevante termen die gebruikt worden in het artikel. Hierdoor zal de reikwijdte en werking van het artikel duidelijk worden. Verder zal worden ingegaan op het beoogde doel van art. 10 SW.

De doelstelling van Hoofdstuk 3 is om art. 10 SW vanuit een economisch standpunt te benaderen en hier een beeld van te schetsen. Zo zal de economische werking van het artikel worden geanalyseerd in verschillende situaties en vanuit wisselende perspectieven. In dit hoofdstuk zal de maatschappelijke kritiek die heerst op (de economische werking) van art. 10 SW ook een rol spelen.

Het laatste hoofdstuk zal in het tegen staan van het beantwoorden van de in paragraaf 1.2 opgestelde onderzoeksvraag. Dit zal gebeuren aan de hand van een vergelijking van de belangrijkste bevindingen uit Hoofdstuk 2 en Hoofdstuk 3. Op deze manier zal duidelijk worden op welke punten de juridische doel en strekking van art. 10 SW overeenkomt met een economische benadering, of waar dat juist niet het geval is. Op basis van deze vergelijking zullen vervolgens aanbevelingen worden gedaan.

¹¹ Vijfeijken, I. v. (2011). De wijzigingen van de Successiewet gewikt en gewogen. *WPNR*, 238-245.

Tot slot zal in dit onderzoek enkel de fictiebepaling van art. 10 SW aan bod komen. Andere fictiebepalingen die bestaan in de SW 2010 zullen dus niet worden besproken. Hier is voor gekozen aangezien de positie van art. 10 SW aan een hogere maatschappelijke druk onderhevig is dan andere fictiebepalingen. Verder ontbreekt het ook simpelweg aan ruimte om aandacht te besteden aan (de werking van) meerdere fictiebepalingen in deze thesis. Wel zullen verschillende artikelen met betrekking tot de waarderingssystematiek van de SW 2010 aan bod komen die ook van invloed kunnen zijn op andere fictiebepalingen. Tot slot blijven eventuele relaties van art. 10 SW met andere belastingwetten ook buiten beschouwing.

Hoofdstuk 2 – Juridische doel en strekking

2.1 – Inleiding

In dit hoofdstuk zal de juridische- doel en strekking van art. 10 SW uitvoerig worden behandeld. Allereerst zal de wetsgeschiedenis van het artikel aan bod komen. Hierin wordt aandacht besteed aan de totstandkoming van het artikel en tevens aan de wijzigingen die de wettekst in de loop der jaren heeft ondergaan. Vervolgens wordt aan de hand van de huidige wettekst (en de eventuele jurisprudentie) de strekking van art. 10 SW geschetst. Tot slot zal de huidige doelstelling van het artikel worden besproken aan de hand van een voorbeeld.

2.2 – Wetsgeschiedenis

De wettekst van art. 10 SW zoals die nu bekend is vindt zijn oorsprong in de Successiewet van 1859 (hierna: SW 1859). In het jaar 1897 werden aan deze wet namelijk twee fictiebepalingen toegevoegd in de vorm van de toenmalige artikelen 10 en 11. In feite kwamen deze artikelen op hetzelfde neer, met als enige verschil dat artikel 10 SW 1859 betrekking had op goederen waar de erflater niet het gehele eigendom over had, maar slechts een onverdeeld aandeel, waar artikel 11 SW 1859 zag op goederen die wel voor de volle 100% in het bezit waren van de erflater¹². Dit maakt dat kan worden volstaan met het geven van slechts de wettekst van het toenmalige artikel 10 SW 1859 welke als volgt luidde:

‘Al wat door den overledene aan bloed- of aanverwanten, tot den vierden graad ingesloten, of aan hunne echtgenooten werd afgestaan, overgedragen of kwijtgescholden, wordt voor de regeling van de rechten van successie en van overgang geacht bij het overlijden in den boedel te zijn en bij legaat door den verkrijger of bevoordeelde te zijn verkreegen, indien de overledene bij den afstand, de overdracht of de kwijtschelding een van het leven afhankelijk vruchtgenot of periodieke uitkering heeft voorbehouden of bedongen.’

Bovenstaande bepaling bewerkstelligt dat een verkrijging krachtens een specifiek soort (rechts)handeling bij fictie werd aangemerkt als een verkrijging krachtens een legaat. Het gaat hierbij om een handeling waarbij de erflater een goed heeft overgedragen aan zijn bloed- of aanverwanten tot de vierde graad of hun echtgenoten, onder voorbehoud van een recht op vruchtgebruik óf onder het beding van een periodieke uitkering die van het leven afhankelijk is.

¹² Lambregtse, C., & Vijfeijken, I. v. (2017). Art. 10 SW 1956, aant. 1.2.1. *De Vakstudie Successiewet 1956*, p. 1.

De doelstelling die de wetgever met de invoering van artikel 10 en 11 SW 1859 wilde bereiken komt naar voren in de bijbehorende Memorie van Toelichting¹³:

‘De omzetting van iemands volle eigendomsrechten in een vruchtgebruik of in een van het leven afhankelijke uitkering is een meermalen aangegrepen middel om te bewerken, dat hij bij zijn overlijden niets van betekenis zal nalaten. In dit en het volgend artikel wordt getracht de daaruit voor de schatkist voortvloeiende nadelen te keren.’

Uit deze Memorie van Toelichting komt duidelijk het karakter van een antimisbruikbepaling naar voren. Onder ‘misbruik’ wordt hierbij verstaan; de omzetting van een vererfbaar volledig eigendomsrecht in een niet-vererfbaar recht op vruchtgebruik óf van het leven afhankelijke uitkering waardoor de nalatenschap van de erflater kunstmatig werd verkleind. Het voornaamste doel van het toenmalige artikel 10 SW 1859 was het voorkomen van deze kunstmatige verkleining van de heffingsgrondslag van de erfbelasting. Een positief gevolg van de invoering van artikel 10 SW 1859 waren de extra inkomsten voor de overheid.

Een kleine 60 jaar verstreek waarin artikel 10 SW 1859 onveranderd bleef. In deze periode werden de tekortkomingen van de wettekst van het artikel echter wel zichtbaar. Het bleek namelijk dat de oude wettekst te casuïstisch gevormd was¹⁴. Zie hiervoor de woorden ‘*afgestaan, overgedragen of kwijtgescholden*’ aan het eind van het tweede zinsdeel. Deze woorden maken dat artikel 10 SW 1859 slechts ziet op vrij specifieke situaties die vrij eenvoudig omzeild konden worden. Indien de erflater een goed via een andere manier over liet gaan op zijn toekomstige erfgenamen was artikel 10 SW 1859 immers niet meer van toepassing. Dit laatste zorgde ervoor dat de wettekst van het artikel hierop doelgericht is aangepast bij de invoering van de Successiewet 1956 (hierna: SW 1956). Door middel van deze aanpassing viel sindsdien ‘*iedere rechtshandeling waarbij de erflater partij was*’ onder de reikwijdte van artikel 10 SW 1956.

Een nadeel van artikel 10 SW 1956 was echter dat deze niet gold voor een zogenoemde ‘gesplitste aankoop’¹⁵. Dit gaf wederom mogelijkheid tot het omzeilen van het artikel. Onder een gesplitste aankoop wordt een situatie verstaan waarbij de erflater het vruchtgebruik van een bepaald goed koopt van een derde, terwijl de toekomstige erfgenaam (tegelijkertijd) het bloot eigendom van dit zelfde goed koopt. Artikel 10 SW 1956 vond ook geen toepassing wanneer deze splitsing plaatsvond ná aankoop van het goed. Een verdere reparatie van de wettekst werd noodzakelijk geacht met als gevolg dat deze in de Successiewet 2010 (hierna: SW 2010) voor de tweede keer een aanpassing onderging.

¹³ De Memorie van Toelichting bij de invoering van artikel 10 in de Successiewet 1859 in het jaar 1897.

¹⁴ Hoge Raad 19 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG6458 (concl. A-G C.W.M. van Ballegooijen), nr. 08/01294, par. 4.3.

¹⁵ Besluit van de Staatssecretaris van Financiën van 6 januari 2011, nr. DGB2010/6643M, *Stcrt.* 2011, 574.

2.3 – Strekking van art. 10 SW

2.3.1 - Wettekst

Het resultaat van deze tweede en tevens meest recente aanpassing is het huidige art. 10 SW. In deze paragraaf zal de juridische interpretatie van haar belangrijkste termen worden behandeld aan de hand van een voorbeeld. De wettekst van art. 10 SW luidt als volgt:

Al wat (2.3.3) iemand ten koste van het vermogen van de erflater (2.3.4) heeft verkregen in verband met een rechtshandeling of een samenstel van rechtshandelingen (2.3.5) waarbij de erflater of diens echtgenoot partij was (2.3.6), en alle goederen waarop de erflater ten laste van zijn vermogen een vruchtgebruik heeft verworven (2.3.7), worden geacht krachtens erfrecht door overlijden te zijn verkregen, indien:

a. de erflater in verband daarmee tot aan zijn overlijden of een daarmee verband houdend tijdstip (2.3.8) het genot heeft gehad van een vruchtgebruik of een periodieke uitkering (2.3.9), en

b. het vruchtgebruik onderscheidenlijk de periodieke uitkering ten laste is gekomen van de verkrijger.

Een kanttekening bij het bovenstaande citaat is dat het slechts het eerste lid van het artikel betreft. Hier is voor gekozen om reden dat de wettekst van lid 1 van art. 10 SW de meeste ruimte laat voor interpretatie. Verder vormt het eerste lid de hoofdregel welke ter discussie staat in dit onderzoek waar de daaropvolgende leden slechts een aanvulling- of uitzondering op vormen. De nadruk ligt dus op de hoofdregel, maar bij overige relevante punten uit art. 10 SW zal uiteraard worden stilgestaan.

Tot slot is een aantal zinsdelen onderstreept in het citaat. Deze onderstreepte zinsdelen geven onder andere de voorwaarden aan voor de toepassing van art. 10 SW. Ook betreft het zinsdelen waarbij een extra toelichting praktisch is in het kader van het creëren van een duidelijk beeld van haar juridische doel en strekking. Achter elk onderstreept zinsdeel is in het blauw aangegeven in welke sub paragraaf deze wordt behandeld.

2.3.2 – Voorbeeld

In deze sub paragraaf zal een veel voorkomend voorbeeld worden gegeven aan de hand waarvan de juridische werking van art. 10 SW kan worden geconcretiseerd. Het voorbeeld betreft een overeenkomst tussen vader en zoon waarbij de vader een woning aan zijn kind verkoopt onder de voorwaarde dat hij hier voor het resterende deel van zijn leven in mag blijven wonen, zonder dat vader hiervoor een vergoeding is verschuldigd. Aan het kind wordt dus alleen het bloot eigendom van de woning overgedragen. Voor de bewoning van het huis is geen vergoeding verschuldigd door de vader, zodat hij het vruchtgebruik hiervan heeft. Op het moment dat de vader komt te overlijden, wast het bloot eigendom dat in bezit is van het kind aan tot een volledig eigendom van de woning. Deze waardeestijging bij het kind komt dus overeen met de waarde van het vruchtgebruik dat de vader op

de woning had. Dit vruchtgebruik is geen onderdeel van de nalatenschap van de vader, aangezien dit teniet is gegaan bij zijn overlijden. Het kind verkrijgt de waarde van dit vruchtgebruik namelijk krachtens een rechtshandeling die in het verleden heeft plaatsgevonden, en dus niet krachtens erfrecht. Zonder het bestaan van art. 10 SW zou deze waardestijging bij het kind als gevolg hiervan dus onbelast blijven.

Zoals al beschreven zullen in volgende sub paragrafen de belangrijkste zinsdelen van art. 10 SW worden behandeld. Indien hierin wordt verwezen naar 'het voorbeeld' wordt het bovenstaande voorbeeld bedoeld.

2.3.3 – 'Al wat'

De term 'al wat' is op zichzelf beschouwd erg ruim. In de context van art. 10 SW verwijst het echter specifiek naar het vermogensbestanddeel dat is overgedragen onder voorbehoud van het genotsrecht¹⁶. Onder een genotsrecht wordt onder andere verstaan het hebben van een vruchtgebruik. In het voorbeeld is de woning waarop de vader het vruchtgebruik heeft dus het vermogensbestandsdeel dat onder de reikwijdte van 'al wat' valt. Dit zinsdeel speelt een belangrijke rol aangezien hiermee wordt afgebakend van welke vermogensbestanddelen de waarde wel en niet wordt geacht bij fictie krachtens erfrecht te zijn verkregen.

2.3.4 – 'Ten koste van het vermogen van de erflater'

Het vermogensbestanddeel dat is overgedragen onder voorbehoud van een genotsrecht en dus in aanmerking komt voor de toepassing van art. 10 SW moet 'ten koste van het vermogen van de erflater zijn verkregen'. Op grond van jurisprudentie¹⁷ moet dit citaat worden geïnterpreteerd als: 'Het vermogensbestanddeel is afkomstig uit het vermogen van de erflater'. Voor de kwalificatie of een vermogensbestandsdeel wel of niet ten koste van het vermogen van de erflater is verkregen, is het daardoor niet meer van belang of de overdracht onder zakelijke voorwaarden heeft plaatsgevonden¹⁸. Indien namelijk door de verkrijger een zakelijke prijs voor de overdracht wordt betaald, blijft het vermogen van de erflater effectief gezien gelijk. Beargumenteerd zou kunnen worden dat deze transactie daardoor niet 'ten koste' van het vermogen van de erflater gaat. De bestaande jurisprudentie voorkomt dus deze denkwijze. Dit maakt dat het in het voorbeeld niet van belang is onder welke voorwaarden de overdracht van de woning van vader op zoon wordt gesloten voor de toepassing van art. 10 SW. Wel is van belang dat deze woning tot het vermogen van de vader behoort

¹⁶ Vijfeijken, I. v. (2013). *Fictieve verkrijgingen in de Successiewet 1956 (Fiscale monografieën, deel 100)*. Deventer: Wolters Kluwer.

¹⁷ Hof 's-Hertogenbosch 28 november 1958, *BNB 1959/271*, nr. 235/1957.

¹⁸ Hof Amsterdam 19 oktober 1989, *PW 19 790*.

op het moment van de overdracht. Het is dus niet noodzakelijk dat de erflater verarmt voor de vraag of het vermogensbestanddeel ten koste van zijn vermogen is verkregen¹⁹.

2.3.5 – ‘In verband met een rechtshandeling of een samenstel van rechtshandelingen’

Voor de toepassing van art. 10 SW is het vervolgens een voorwaarde dat de verkrijging van het vermogensbestandsdeel heeft plaatsgevonden ‘in verband met een rechtshandeling of een samenstel van rechtshandelingen’.

Allereest is het geen toevalligheid dat de term ‘in verband met’ in de wettekst is opgenomen. Hier is bewust niet gekozen voor de bewoording ‘krachtens’- of ‘op grond van’ een rechtshandeling of een samenstel van rechtshandelingen. Deze laatste twee bewoordingen impliceren namelijk het bestaan van een causaal verband tussen de rechtshandeling en de verkrijging. In dat geval zou de oorzaak van de verkrijging dus in een rechtstreeks daaraan voorafgaande rechtshandeling moeten liggen. Door te kiezen voor de huidige wettekst van art. 10 SW wordt deze vereiste teniet gedaan en is het bestaan van enige vorm van relatie tussen de twee al voldoende²⁰.

Ten tweede wordt in de wettekst gesproken over een ‘rechtshandeling’. Omtrent de betekenis van dit begrip in de context van art. 10 SW bestond echter geen eenduidigheid. Op zichzelf gezien kent men namelijk twee verschillende type rechtshandelingen, zijnde eenzijdige- en meezijdige rechtshandelingen²¹. De discussie rees welk van de twee nu van toepassing was voor het artikel. Enerzijds werd beargumenteerd dat sprake moest zijn van een meezijdige rechtshandeling aangezien de erflater hierbij ‘partij’ behoort te zijn geweest (zie sub paragraaf 2.3.6) en daarmee de aanwezigheid van een wederpartij impliceert²². Anderzijds wordt puur in het juridische jargon onder een rechtshandeling verstaan; iedere handeling gericht op rechtsgevolg²³, wat een eenzijdige en tevens ruimere betekenis aan het begrip rechtshandeling geeft. Deze discussie heeft uiteindelijk zelfs tot een wetsvoorstel geleid dat pleitte voor een verwijdering van het begrip ‘rechtshandeling’ uit de wettekst van art. 10 SW bij de invoering van de SW 2010²⁴. In 2009 schiep de Hoge Raad duidelijkheid inzake voorgaande kwestie; voor een ‘rechtshandeling’ in de context van art. 10 SW kwalificeert zowel de meezijdige- als de (ruimere) eenzijdige rechtshandeling²⁵. In het voorbeeld is sprake van een meezijdige rechtshandeling aangezien vader en zoon beide partij zijn bij het sluiten van de

¹⁹ *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31 390, nr. 9, p. 35.

²⁰ Redactie Vakstudie. (2017). Art. 10 SW 1956, aant. 5.1. *Vakstudie Successiewet*, 1.

²¹ Buchem-Spapens, A. v., Nieuwenhuis, m. J., & Wessems, I. d.-v. (2011). *Inleiding Privaatrecht*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers, p. 24-25.

²² Schols, B. (2009). De 'nieuwe' successierechtelijke fictiebepalingen; zonneklaar of doen alsof? *WPNR 6802/484*, p. 484-496.

²³ Hof Amsterdam 7 augustus 2008, ECLI:NL:RBAMS:2008:BD7415, nr. AWB 07/4609 WWB, AWB 07/4337 WWB, AWB 07/4609 WWB, par. 2.

²⁴ MvT, *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31 930, nr. 3, p. 30-31.

²⁵ Hoge Raad 19 juni 2009, *BNB 2009/224*, nr. 08/01165, par. 3.3.1.

overeenkomst waarin zij de overdracht van de woning overeenkomen. Hier wordt dus vanzelfsprekend voldaan aan bovenstaande voorwaarde.

Sinds 2010 kwalificeert 'een samenstel van rechtshandelingen' ook voor de toepassing van art. 10 SW. Als gevolg van deze toevoeging is het voor ingewikkelde constructies, waarbij een aantal (samenhangende) rechtshandelingen elkaar opvolgen, makkelijker vast te stellen dat deze onder de reikwijdte van het artikel vallen. Een belangrijk voorbeeld hiervan is het zogenoemde super-turbotestament²⁶ dat, als gevolg van de uitbreiding van de wettekst, per definitie voor art. 10 SW in aanmerking komt²⁷. Het moet echt wel gaan om een 'samenstel' van rechtshandelingen, waardoor enige vorm van samenhang tussen de verschillende rechtshandelingen een vereiste is. Uit de jurisprudentie blijkt dat wordt voldaan aan deze samenhang 'indien het aannemelijk is dat een rechtshandeling is aangegaan, omdat tevens een andere rechtshandeling is aangegaan, en zonder die andere rechtshandeling achterwege zou zijn gebleven'²⁸.

2.3.6 – 'Waarbij de erflater of diens echtgenoot partij was'

Vóór de invoering van de SW 2010 zag art. 10 SW alleen op situaties waarin de erflater zelf betrokken was geweest bij een rechtshandeling. In 2010 zijn de woorden 'of diens echtgenoot' echter aan de bepaling toegevoegd. De noodzakelijkheid van deze toevoeging werd duidelijk uit een arrest²⁹ in het voorafgaande jaar. In dit arrest was de erflater voorafgaand aan zijn overlijden in gemeenschap van goederen gehuwd. Op het moment van zijn overlijden was art. 10 SW slechts van toepassing op de helft van het vermogensbestandsdeel in de goederengemeenschap aangezien de andere helft via het huwelijksvermogensrecht werd verkregen. De rechter oordeelde dat art. 10 SW echter niet meer van toepassing was op deze andere helft op het latere moment van overlijden van de echtgenoot met als argument dat de echtgenoot zelf geen partij was geweest bij de rechtshandeling. Overigens werd aan de andere voorwaarden van het artikel wel voldaan.

Deze jurisprudentie maakte dat het van belang was voor de toepassing van art. 10 SW onder welke voorwaarden een huwelijk werd voltrokken. Indien de erflater bijvoorbeeld onder de voorwaarde van een koude uitsluiting³⁰ was gehuwd (in plaats van in een gemeenschap van goederen), had het vermogensbestanddeel immers wél in zijn geheel binnen de reikwijdte van het artikel gevallen. Dit

²⁶ Het super-turbotestament is een testament waarbij, met behulp van een samenstel van rechtshandelingen, wordt bewerkstelligd dat het vermogen van de langstlevende ouder nihil is op het moment van overlijden. Zonder art. 10 SW zou op deze manier dus de betaling van erfbelasting kunnen worden ontweken.

²⁷ *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31 930, nr. 9, p. 36-37.

²⁸ Redactie Vakstudie. (2017). Art. 10 SW 1956, aant. 5.3. *Vakstudie Successiewet*, p. 1.

²⁹ Hoge Raad 20 januari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU5651, nr. 10/04493.

³⁰ Een huwelijk onder koude uitsluiting heeft een situatie met geen enkele vorm van gemeenschap tussen het vermogen en inkomen van beide partners tot gevolg.

vormde een inconsequentie die de wetgever niet gewenst achtte³¹. Door middel van de hierboven beschreven uitbreiding van de wettekst is hier een eind aan gemaakt.

In het voorbeeld sluit de vader een overeenkomst met zijn zoon. Het sluiten van een overeenkomst wordt aangemerkt als het doen van een meezijdige rechtshandeling³². Dit maakt dat vader, die tevens erflater is, zelf partij was bij een rechtshandeling. Art. 10 SW blijft van toepassing.

2.3.7 – ‘Alle goederen waarop de erflater ten laste van zijn vermogen een vruchtgebruik heeft verworven’

Ook dit zinsdeel is toegevoegd aan de bepaling bij de invoering van de SW 2010. Tot het moment van deze invoering had art. 10 SW slechts betrekking op vermogensbestanddelen die waren verkregen ‘ten koste van het vermogen’ van de erflater. Vóór de SW 2010 was het artikel daardoor niet van toepassing op de gesplitste aankoop van een vermogensbestanddeel (zie paragraaf 2.2). In geval van een gesplitste aankoop behoort het vermogensbestanddeel immers niet tot het vermogen van de erflater op het moment van de rechtshandeling. Dit maakt dat een verkrijging door de beoogde erfgenaam nooit ten koste van het vermogen van de erflater kan gaan. Teneinde de belastingheffing te repareren in de situatie waarin een gesplitste verkoop zich voordoet, heeft de wetgever bepaald dat art. 10 SW ook geldt voor goederen waarop de erflater ‘ten laste van zijn vermogen een vruchtgebruik heeft verworven’³³. Deze goederen hoeven dus niet tot het vermogen van de erflater te behoren op het moment dat de rechtshandeling plaatsvindt.

2.3.8 – ‘Tot aan zijn overlijden of een daarmee verband houdend tijdstip’

De fictie van art. 10 SW treedt pas in werking wanneer de erflater een, in beginsel levenslang, vruchtgebruik geniet ten gevolge van een rechtshandeling die aan de eerder besproken voorwaarden voldoet. Het betreft hier een levenslang vruchtgebruik aangezien de erflater dit vruchtgebruik ‘tot aan zijn overlijden’ moet aanhouden. De wetgever heeft hier echter een nuancering op aangebracht door het zinsdeel ‘of een daarmee verband houdend tijdstip’ toe te voegen. In het vierde lid onderdeel b van art. 10 SW is vastgelegd dat het hier een periode van maximaal 180 dagen voorafgaand aan het moment van overlijden bedraagt. Indien in deze tekst overigens wordt gesproken over het hebben van een vruchtgebruik, wordt daar eveneens mee bedoeld; het ontvangen van een periodieke uitkering. In het voorbeeld ontvangt de erflater voor het resterende deel van zijn leven het vruchtgebruik van de woning waardoor ook aan deze voorwaarde wordt voldaan.

Indien een verruiming van het moment van overlijden niet in de wet zou zijn opgenomen, bestond de mogelijkheid om de toepassing van art. 10 SW redelijk eenvoudig te ontwijken door het vruchtgebruik

³¹ *Kamerstukken II 2008/2009, 31 390, nr. 9, p. 37-38.*

³² Hijma, J. (2013). *Rechtshandeling en overeenkomst*. Deventer: Wolters Kluwer, par. 1.3.

³³ *Kamerstukken II 2008/2009, 31 390, nr. 9, p. 35.*

niet levenslang aan te laten houden. Het is overigens een feit dat het precieze moment van overlijden een onbekende en tevens niet onbelangrijke variabele vormt in dit geheel. Deze manier van belastingontwijking is daardoor ook redelijk dubieus. Toch is jurisprudentie bekend waarin een voorgaande situatie zich voordeed. Het betreft een arrest³⁴ uit 1926 waarbij de periodieke uitkering drie dagen vóór het moment van overlijden van de erflater ophoudt te bestaan. Strikt genomen zou de fictie van art. 10 SW niet van toepassing zijn aangezien van een levenslange uitkering geen sprake was. Uiteindelijk kon het artikel wel worden toegepast, omdat de zaak door de rechter onder de noemer van *fraus legis*³⁵ werd geschaard. Om aan elke vorm van onzekerheid een eind te maken, heeft de wetgever desalniettemin gekozen voor de bovengenoemde nuancering met betrekking tot het moment van overlijden.

2.3.9 – ‘Vruchtgebruik of een periodieke uitkering’

Tot slot is het bestaan van een ‘vruchtgebruik of een periodieke uitkering’ een vereiste, welke ten laste moet gaan van de verkrijger. De wetgever heeft beide begrippen gedefinieerd in artikel 18 SW 2010 (hierna: art. 18 SW). In dit artikel wordt vruchtgenot, gebruik en bewoning, vruchten en inkomsten, jaarlijkse opbrengsten en soortgelijke uitkeringen, gelijkgesteld aan het hebben van een vruchtgebruik. Een opmerking hierbij is dat deze opsomming niet limitatief is aangezien de term ‘mede’ is opgenomen in de wettekst. Indien een genot volgens art. 18 SW is gekwalificeerd als zijnde vruchtgebruik moet deze worden getoetst aan het derde lid van art. 10 SW. In dit lid wordt immers bepaald dat van een vruchtgebruik géén sprake is indien de erflater jaarlijks daadwerkelijk een specifiek bedrag betaalt aan de verkrijger. Het gaat hier om een bedrag dat ten minste gelijk is aan 6%³⁶ van de waarde van het vermogensbestandsdeel waaruit een vruchtgebruik of periodieke uitkering wordt genoten.

In het voorbeeld wordt overeengekomen dat de vader in de woning mag blijven wonen zonder hiervoor een vergoeding te betalen. Art. 18 SW stelt ‘bewoning’ gelijk aan het hebben van een vruchtgebruik, waardoor de woning in aanmerking komt voor art. 10 SW. Aangezien hij voor deze bewoning geen tegenprestatie verschuldigd aan zijn zoon, wordt niet voldaan aan het derde lid. De hoofdregel van art. 10 SW blijft dus van toepassing.

Art. 18 SW definieert de periodieke uitkering als; een uitkering in geld óf iedere andere voortdurende of op vastgestelde tijdstippen terugkerende prestatie. Deze prestaties hoeven overigens niet van het

³⁴ Hoge Raad 26 mei 1926, NJ 1926, 723.

³⁵ *Fraus legis* is een juridisch begrip dat is gevormd door de Hoge Raad om expliciet misbruik van het belastingrecht te voorkomen.

³⁶ Art. 10 Uitv. Besl. SW 2010.

leven van de erflater afhankelijk te zijn³⁷, waar dit wel een rol speelt voor haar kwalificering in de Inkomstenbelasting.

2.3.10 – Specificatie ‘verkrijger’

In deze paragraaf is de term ‘verkrijger’ veelvuldig gebruikt. Het betreft hier de persoon die verkrijgt in verband met een rechtshandeling met de erflater. In de meest voorkomende gevallen verkrijgt deze persoon eerst het bloot eigendom en pas later, op het moment overlijden van de erflater, het volledige eigendom. Een voorwaarde die beschreven staat in onderdeel b van het vierde lid is dat het de partner³⁸ van de erflater betreft óf diens bloed- of aanverwanten tot en met de vierde graad en hun partners. Dit maakt dat de zoon in het voorbeeld als de verkrijger kan worden aangemerkt. Hij verkrijgt namelijk het (bloot) eigendom van de woning in verband met een rechtshandeling met de erflater en is tevens een bloedverwant in de eerste graad.

2.4 – Doel van art. 10 SW

Aan de Memorie van Toelichting van de SW 2010 kan het hoofddoel van art. 10 SW worden ontleend, zijnde het *‘voorkómen dat successierecht (c.q. erfbelasting) wordt ontweken doordat een toekomstige erflater (te vererven) vermogen omzet in (niet-verervende) genotsrechten’*, waardoor de heffingsgrondslag voor de erfbelasting kunstmatig wordt verkleind. Op te merken valt dat deze huidige doelstelling vrijwel niet gewijzigd is ten opzichte van die bij de invoering van het toenmalige artikel (zie paragraaf 2.2).

Deze doelstelling kan worden geconcretiseerd aan de hand van het voorbeeld. Zoals hierin is opgenomen ondervindt de zoon een vermogensaanwas; zijn bloot eigendom van de woning groeit aan tot een volledig eigendom. Indien art. 10 SW buiten beschouwing wordt gelaten, kan geen erfbelasting worden geheven over deze verkrijging. Deze waardeangroei vindt namelijk plaats krachtens een (in het verleden gedane) rechtshandeling en niet krachtens erfrecht. Het doel van het artikel is om juist deze specifieke verkrijging te belasten bij de zoon. In paragraaf 2.3, waarin de strekking van art. 10 SW is behandeld, is reeds aangetoond dat de situatie uit het voorbeeld voldoet aan de door haar gestelde voorwaarden. Dit maakt het mogelijk om over deze verkrijging, desalniettemin door middel van een fictie, erfbelasting kan worden geheven. Zo wordt het juridische doel van art. 10 SW in dit voorbeeld bereikt.

³⁷ Zie de tabel van Art. 6 lid 1 Uitv. Besl. SW 2010

³⁸ Voor de kwalificatie van het begrip ‘partner’ zie Art. 5a AWR en Art. 1a SW 2010.

Hoofdstuk 3 – Economische benadering

3.1 – Inleiding

In Hoofdstuk 3 zal de juridische doel- en strekking van art. 10 SW (zie Hoofdstuk 2) vanuit een economisch perspectief worden benaderd. Om te beginnen wordt onderzocht in hoeverre onder bepaalde omstandigheden nu daadwerkelijk een uitholling van de nalatenschap plaatsvindt. Art. 10 SW heeft immers als doelstelling een dergelijke uitholling te voorkomen. Ten tweede zal het enkelvoudige rentepercentage van 6 procent zoals bepaald in artikel 10 Uitv. Besl. SW worden vergeleken met de samengestelde interest die in de praktijk doorgaans op vermogen wordt behaald. Aansluitend wordt ditzelfde percentage van 6 procent nogmaals geanalyseerd echter ditmaal vanuit een andere economische situatie en in een andere functie binnen de SW 2010. Voorts zal de waardering van het vruchtgebruik dat in aanmerking komt voor de fictie van art. 10 SW aan de hand van de levenstabel vanuit een economisch perspectief worden bekeken. Tenslotte zal de voorwaarde van verwantschap tussen de erflater en de verkrijger worden bestudeerd in het kader van een gelijke behandeling voor economisch gelijke situaties.

3.2 – Uitholling nalatenschap

Zoals reeds in paragraaf 2.4 van dit onderzoek is besproken, is het voornaamste doel van art. 10 SW het voorkomen van bepaalde constructies waarmee ogenschijnlijk een kunstmatige verkleining van de nalatenschap kan worden bereikt. Aangezien de nalatenschap een heffingsgrondslag vormt voor de erfbelasting³⁹ zou op deze wijze erfbelasting worden bespaard. Aan de hand van een voorbeeld zal worden onderzocht in hoeverre daadwerkelijk door een dergelijke constructie een kunstmatige verkleining van de nalatenschap teweeg wordt gebracht. De essentie van het betreffende voorbeeld kan worden ontleend aan die uit een beschouwing van Nathalie Idsinga in het Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht (NTFR)⁴⁰. Deze beschouwing stamt uit het jaar 2010 waardoor de waarde van de variabelen uit dat voorbeeld afwijken van de huidige realiteit. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de continu veranderende levensverwachting en rentestand. In de volgende alinea zullen (onder andere) deze variabelen en een rechtvaardiging ervan aan bod komen. Daarop volgt een uitwerking van het voorbeeld welke tevens aantoont dat deze ook standhoudt indien het aan de huidige condities wordt aangepast.

Het voorbeeld betreft een situatie waarin een vader (66 jaar) een bedrag van € 100.000 op zijn spaarrekening heeft staan. Vader spreekt vervolgens met zijn zoon en tevens enig erfgenaam af dat deze het bloot eigendom van het vermogen op de spaarrekening mag kopen tegen een zakelijke prijs. Voor vader resteert als gevolg het vruchtgebruik zijnde de jaarlijkse rentebetalingen op het

³⁹ Art. 1 lid 1 eerste SW 2010.

⁴⁰ Idsinga, N. (2010). Herbezinning op art. 10 Successiewet 1956. *NTFR*, p. 12

geldbedrag. De waarde van het vruchtgebruik wordt forfaitair bepaald⁴¹ op € 48.000⁴². De koopsom die voor het bloot eigendom wordt afgesproken bedraagt derhalve⁴³ € 52.000⁴⁴. Het bedrag op de spaarrekening van de vader is expliciet bepaald op een hoogte van € 100.000 aangezien het bedrag dan onder de limiet voor een verhoging van het tarief voor de erfbelasting blijft. Hierdoor hoeft in de berekeningen alleen rekening gehouden te worden met een tarief van 10 procent⁴⁵. Voorts blijkt uit de data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat vader een resterende statistische levensverwachting heeft van 18 jaar⁴⁶. Hij wordt daarom in dit voorbeeld geacht om op exact 84-jarige leeftijd te zijn overleden. Tot slot bedraagt het gemiddelde rendement op een spaarrekening tegenwoordig 0,35 procent⁴⁷ per jaar en wordt in het voorbeeld gemakshalve geabstraheerd van eventuele vrijstellingen.

Met als doel vergelijkingsmateriaal te creëren voor een situatie waarin art. 10 SW van toepassing is, worden eerst de gevolgen van een situatie cijfermatig geschetst waarin vader het volledige eigendom over het vermogen op zijn spaarrekening blijft behouden tot aan het moment van zijn overlijden. De spaarrekening van de vader ter hoogte van € 100.000 vormt hierin derhalve het beginvermogen.

Tabel 1: Uitgangssituatie

Beginvermogen vader	€ 100.000
Rendement over beginvermogen (bij)	€ 6.491 ⁴⁸
<i>Nalatenschap</i>	€ 106.491
Erfbelasting 10% (af)	€ 10.649
Netto verkrijging zoon	€ 95.842

Vervolgens wordt in Tabel 2 op dezelfde wijze de situatie uit het voorbeeld cijfermatig weergegeven. Hierin vormt de koopsom ter hoogte van € 52.000 het beginvermogen. Deze koopsom had vader immers ontvangen van zijn zoon voor de overdracht van het bloot eigendom van het vermogen op zijn spaarrekening.

⁴¹ Art. 21 lid 14 SW 2010, jo. Art. 5 Uitv. Besl. SW 2010, jo. Art. 10 SW 2010.

⁴² $8 * 6\% * € 100.000$.

⁴³ Art. 21 lid 11 SW 2010.

⁴⁴ De waarde in onbezwaarde staat van € 100.000 minus het vruchtgebruik van € 48.000.

⁴⁵ Art. 24 lid 1 SW 2010.

⁴⁶ Centraal Bureau voor de Statistiek . (2017, April 13). *Levensverwachting*. Opgehaald van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37360ned&D1=a&D2=a&D3=0-1,11,21,31,41,51,66&D4=0,10,20,30,40,50,56-l&HD=120427-1726&HDR=G1,T&STB=G2,G3>

⁴⁷ Redactie spaarrente.nl. (2017, Mei 2017). *Gemiddelde rente spaarrekening en deposito*. Opgehaald van Spaarrente.nl: <https://blog.spaarrente.nl/gemiddelde-rente-spaarrekening>

⁴⁸ $(€ 100.000 * 1,0035^{18}) - € 100.000$.

Tabel 4: Voorbeeldsituatie

Beginvermogen vader	€ 52.000
Rendement over beginvermogen (bij)	€ 3.375 ⁴⁹
Rendement over vermogen in vruchtgebruik (bij)	€ 6.491 ⁵⁰
<i>Nalatenschap</i>	€ 61.866
Erfbelasting 10% (af)	€ 6.187
Netto verkrijging zoon	€ 55.679

Een vergelijking van beide situaties toont aan dat de omvang van de nalatenschap in de voorbeeldsituatie wel degelijk is verkleind ten opzichte van die van de Ausgangssituatie. Op het eerste gezicht lijkt deze verkleining van de nalatenschap alleen te wijten aan de omzetting van een volledig eigendom naar het genieten van een vruchtgebruik. In dat geval bereikt art. 10 SW dus precies haar doel; het voorkomen van een kunstmatige uitholling van de nalatenschap door middel van het omzetten van een vererfbaar volledig eigendomsrecht in een niet-vererfbaar recht op vruchtgebruik. Een verdere verdieping in het verschil tussen de omvang van de nalatenschap in beide situaties legt echter iets heel anders bloot. De oorzaak van de verkleining van de nalatenschap kan namelijk uitsluitend gevonden worden in de forfaitaire waarderingsmethodiek van de SW 2010 en dus helemaal niet in de omzetting van een vermogensbestandsdeel.

Bovenstaande kan als volgt worden aangetoond. Om te beginnen moet worden opgemerkt dat de nalatenschap van vader is verkleind met een bedrag van € 44.625⁵¹ ten opzichte van de Ausgangssituatie. Ten tweede is de hoogte van de koopsom vastgesteld op een bedrag van € 52.000, aan de hand van de forfaitaire waarderingsmethodiek van de SW 2010. Indien voor de waardering van de koopsom echter de waarde in het economisch verkeer zou zijn gehandhaafd, zou de koopsom op een bedrag van € 93.905⁵² neerkomen. Dit bedrag komt immers overeen met de contante waarde van de € 100.000,- op de spaarrekening van de vader. Het verschil in hoogte van de koopsom bij beide waarderingsmethododes bedraagt derhalve € 41.905⁵³. Een oprenting van dit bedrag met het jaarlijkse rentepercentage van 0,35 over de betreffende periode van 18 jaar geeft een definitief verschil van € 44.625⁵⁴. Dit toont aan dat zowel het verschil in omvang van de nalatenschap, als het verschil in hoogte van de koopsom door toepassing van beide waarderingsmethododes, precies gelijk zijn aan

⁴⁹ $(€ 52.000 * 1,0035^{18}) - € 52.000$.

⁵⁰ Zie voetnoot 48.

⁵¹ € 106.491 - € 61.866.

⁵² $€ 100.000 / 1,0035^{18}$.

⁵³ € 93.905 - € 52.000.

⁵⁴ $€ 41.905 * 1,0035^{18}$

elkaar. Hieruit kan slechts worden geconcludeerd dat de verkleining van de nalatenschap uitsluitend wordt veroorzaakt door de forfaitaire waarderingsmethodiek van de SW 2010.

Resultierend uit de conclusie die in de vorige alinea is getrokken zou zich dus geen verkleining van de nalatenschap moeten voordoen indien voor de waardering van de koopsom wordt vastgehouden aan de waarde in het economisch verkeer. In dat geval speelt de forfaitaire waarderingsmethodiek van de SW 2010 immers geen rol waarvan is aangetoond dat deze de veroorzaker is van de verkleining. Ter verificatie van deze gevolgtrekking is in Tabel 3 een controleberekening uitgevoerd. Het beginvermogen wordt hierin gevormd door de koopsom van € 93.905 waarvan reeds is aangetoond dat deze de waarde van het bloot eigendom van de spaarrekening in het economisch verkeer behelst.

Tabel 3: Controleberekening

Beginvermogen vader	€ 93.905
Rendement over beginvermogen (bij)	€ 6.095 ⁵⁵
Rendement over vermogen in vruchtgebruik (bij)	€ 6.491 ⁵⁶
<i>Nalatenschap</i>	<i>€ 106.491</i>
Erfbelasting 10% (af)	€ 10.649
Netto verkrijging zoon	€ 95.842

In Tabel 3 is zichtbaar dat de omvang van de nalatenschap inderdaad overeenkomt met haar omvang in de uitgangssituatie. In beide situaties bedraagt de omvang van de nalatenschap immers € 106.491. Geconcludeerd kan worden dat inderdaad geen verkleining van de nalatenschap plaatsvindt indien wordt aangesloten bij de waarde verkeer van het bloot eigendom in het economisch verkeer.

3.3 – Enkelvoudig versus samengesteld interest

Deze paragraaf vormt een uiteenzetting van de verhouding tussen de enkelvoudige rente zoals beschreven in artikel 7 SW 2010 (hierna: art. 7 SW) en de samengestelde rente die in de praktijk doorgaans behaald wordt op vermogen. Lid 1 van art. 7 SW bepaalt dat de waarde van hetgeen de verkrijger voor zijn verkrijging heeft opgeofferd in mindering kan worden gebracht op de waarde waarover op grond van art. 10 SW erfbelasting wordt geheven. Het derde lid van art. 7 SW staat vervolgens toe dat dit bedrag, welke de verkrijger in mindering mag brengen op grond van het eerste lid, wordt vermeerderd met een enkelvoudige rente van 6 procent per jaar. Deze regeling voorkomt op deze manier dat erfbelasting verschuldigd is over (het deel van) de verkrijging waarvoor de

⁵⁵ (€ 93.905 * 1,0035¹⁸) - € 93.905.

⁵⁶ Zie voetnoot 48.

verkrijger een tegenprestatie heeft opgeofferd, waardoor netto slechts de vermogensaanwas krachtens de fictie van art. 10 SW wordt belast.

Ter verduidelijking nogmaals de standaard situatie waarop art. 10 SW van toepassing is; de (toekomstig) erflater zet het volledige eigendom van een vermogensbestandsdeel om in een vruchtgebruik hierop, waarbij hij het bloot eigendom tegen een koopsom overdraagt aan zijn beoogd erfgenaam. De beoogd erfgenaam, die tevens als verkrijger wordt aangemerkt, kan in dit geval het bedrag van de koopsom aftrekken van de waarde van het vermogensbestandsdeel dat hij krachtens fictie verkrijgt. Het betreft hier dus de koopsom inclusief het tegen 6 procent jaarlijks opgebouwde bedrag aan enkelvoudige rente. Tegenover deze verhoging van de aftrekbare koopsom die op basis van art. 7 lid 3 SW wordt verleend aan de verkrijger staat dat de koopsom die de erflater ontvangt in zijn nalatenschap zit op het moment van overlijden. Hierin zit ook meteen de crux; het rendement dat de erflater in de resterende periode behaalt over deze koopsom bestaat in de praktijk in de regel uit samengestelde interest, waar art. 7 SW slechts in een aftrek verhoogd tegen enkelvoudige interest voorziet. In beginsel wordt de verkrijger in deze situatie dus benadeeld. De term 'in beginsel' wordt gehanteerd, aangezien deze uitspraak (onder andere) afhankelijk is van de rentestand ten opzichte van het percentage van 6 procent dat bepaald is door de wetgever.

In geval van een gelijk (rente)percentage en een gelijk beginbedrag wast vermogen sneller aan indien het uitstaat tegen samengestelde interest dan wanneer het uitstaat tegen enkelvoudige interest⁵⁷. In de context van dit onderzoek zullen de beginbedragen aan elkaar gelijk zijn; het bedrag exclusief enkelvoudige rente dat aftrekbaar is krachtens art. 7 SW door de verkrijger is immers gelijk aan de koopsom die doorgaans oprent tegen samengestelde interest bij de erflater. Het verschil zit echter in het rentepercentage. Ingevolge het derde lid van art. 7 SW bedraagt het percentage voor de vermeerdering tegen enkelvoudige interest immers 6 procent, waar het huidige samengestelde rentepercentage waartegen de koopsom normaliter aangroeit bij de bank slechts 0,35 procent bedraagt. Het huidige en relatief grote verschil tussen de twee percentages wordt veroorzaakt door de historisch lage rentestand⁵⁸. Dit maakt dat de verkrijger in deze tijd juist wordt bevoordeeld; aan hem wordt immers, ondanks dat het een enkelvoudige vermeerdering betreft, een aftrek verleend van de koopsom welke is vermeerderd met het (hoge) percentage van 6 procent. In het voorbeeld uit paragraaf 3.2, waarin de vader (66 jaar) een statistische levensverwachting van 18 jaar heeft, zou een

⁵⁷ Op een bedrag dat uitstaat tegen samengestelde interest wordt rente berekend over het beginbedrag inclusief de reeds opgebouwde rente (het zogenaamde rente-op-rente principe). Op een bedrag dat uitstaat tegen enkelvoudige interest wordt slechts rente berekend over het beginbedrag. Indien belasting wordt geheven over een bedrag dat heeft uitgestaan tegen samengestelde rente, terwijl gecompenseerd wordt met aftrek van dat zelfde bedrag tegen enkelvoudige rente, leidt dit dus in beginsel tot een nadeel voor de belastingplichtige.

⁵⁸ Redactie HomeFinance. (2017, Juli 31). *Rentegrafieken met historische rente*. Opgehaald van <http://www.actuelerentestanden.nl/historische-rente-grafieken.asp?i=8&j=12>

samengesteld rentepercentage van 4,2 procent op de spaarrekening pas zorgen voor een economisch neutrale behandeling ten opzichte van de verkrijger⁵⁹ (zijn zoon). Dit scheelt echter een factor 12 met het percentage van 0,35 procent dat vader behaalt op zijn spaarrekening.

Het is natuurlijk zo dat de leeftijd van de vader in combinatie met de samenhangende statistische levensverwachting van invloed is op de hoogte van het bovenstaande percentage van 4,2 procent. Het is echter niet ondenkbaar dat men juist op een leeftijd van 66 jaar in aanraking gaat komen met dit soort rechtshandelingen die voor art. 10 SW kwalificeren. De pensioengerechtigde leeftijd⁶⁰ is dan immers net bereikt en men gaat zich dan toch bezig houden met vraagstukken over de voordeligste manier van vermogensovergang naar bijvoorbeeld de kinderen.

Tot nu toe is voor de vergelijking van de twee rentepercentages slechts uitgegaan van het gemiddelde samengestelde rentepercentage van 0,35 procent dat in de praktijk doorgaans op een spaarrekening wordt behaald. Indien men echter kiest voor beleggen van vermogen in plaats van het storten van geld op een spaarrekening heeft dit gevolgen voor het rendement. Met het beleggen van geld in aandelen wordt immers gemiddeld een hoger rendement behaald; het gemiddelde rendement op de AEX GR⁶¹ van het afgelopen jaar bedraagt maar liefst 30,4 procent, waar dit gemiddeld 22,2 procent is over de afgelopen vijf jaar⁶². Dit is ruimschoots boven het samengestelde rentepercentage van 4,2 procent wat in de vooraf geschetste situatie behaald zou moeten worden voor een economisch neutrale behandeling van de verkrijging door de zoon. In het geval dat de erflater de ontvangen koopsom van zijn zoon belegd zou hebben, wordt de zoon dus benadeeld door de combinatie met het enkelvoudige rentepercentage van 6 procent van art. 7 lid 3 SW. De vermeerdering door het beleggen van de koopsom die bij de erflater in de nalatenschap valt, is immers hoger dan de forfaitaire verhoging van het bedrag die de zoon hiertegenover in aftrek kan brengen. Deze benadeling van zijn zoon maakt het echter tevens onwaarschijnlijk dat de toekomstige erflater zal gaan beleggen met de ontvangen koopsom. Het doel was immers het creëren van een zo gunstig mogelijke vermogensoverdracht naar de zoon.

Ongeacht de vraag wat de vader met de ontvangen koopsom doet, spreekt het voor zich dat beide gevallen belastingtechnisch gezien niet optimaal zijn. Optimaal is immers een economisch neutrale

⁵⁹ $\text{€ } 52.000 * 6\% * 18 = (\text{€ } 52.000 * X^{18}) - \text{€ } 52.000$. Oplossen voor X geeft: $X=1,0415$. De linkerkant van de vergelijking geeft de vermeerdering van de koopsom met enkelvoudige rente weer krachtens art. 7 SW. De rechterkant van de vergelijking heeft betrekking op de opbouw van dezelfde koopsom tegen samengestelde rente.

⁶⁰ Ingevolge art. 7a eerste lid onderdeel f van de Algemene Ouderdomswet is de pensioengerechtigde leeftijd 65 jaar.

⁶¹ AEX GR. (2017, juni 14). Opgehaald van [finanzen.nl](http://www.finanzen.nl/index/AEX-GR): <http://www.finanzen.nl/index/AEX-GR>

⁶² Om zo veel mogelijk aan te sluiten bij het concept van samengestelde interest is het rendement bepaald aan de hand van de AEX Gross Total Return (AEX GR). Bij de AEX GR wordt namelijk het rendement gemeten over de aandelen inclusief de uitbetaalde dividenden, waar dat bij de 'normale' AEX niet het geval is.

behandeling van de verkrijger. Dit betreft een situatie waarin de zoon geen voor- of nadeel ondervindt van de combinatie tussen het enkelvoudige percentage van art. 7 lid 3 SW en het doorgaans samengestelde rentepercentage in de praktijk. Zoals reeds is aangetoond wordt een optimale situatie bereikt als het (samengestelde) rendement op de koopsom 4,2 procent bedraagt. Aangezien de wetgever geen invloed heeft op het rendement op de markt van vraag en aanbod ligt hierin voor hem geen mogelijkheid. Wel kan een economisch neutrale behandeling van de verkrijger op een andere manier worden bereikt, namelijk door het aanpassen van het enkelvoudige percentage van 6 procent uit art. 7 lid 3 SW in een marktconform samengesteld rentepercentage.

Dit kan worden geïllustreerd aan de hand van het volgende voorbeeld. De voorbeeldsituatie is wederom gelijk aan die van paragraaf 3.2; vader verkoopt het bloot eigendom van zijn spaarrekening ter grootte van € 100.000 aan zijn zoon. Aan de hand van de forfaitaire waarderingsmethodes van de SW 2010 wordt de hoogte van de koopsom op € 52.000 bepaald. Het samengestelde rentepercentage dat vader ontvangt van de bank op de waarde van de koopsom is 0,35 procent. Deze geschetste situatie wordt vergeleken met de uitgangssituatie waarin de vader het volledige eigendom over zijn spaarrekening ter grootte van € 100.000 behoudt tot aan zijn overlijden. De cijfermatige gevolgen van de uitgangssituatie zijn reeds geschetst in Tabel 1. Opgemerkt moet worden dat de nalatenschap hierin € 106.491 bedraagt. Indien in de uitwerking van de voorbeeldsituatie het enkelvoudige rentepercentage van 6 procent uit het derde lid van art. 7 SW wordt omgezet in een marktconform samengesteld rentepercentage van 0,35 procent wordt een economische neutrale behandeling van de verkrijging door de zoon bereikt:

Tabel 4: Een economisch neutrale behandeling van de verkrijger⁶⁶

Beginvermogen vader	€ 52.000
Rendement over beginvermogen (bij)	€ 3.375 ⁶³
Rendement over vermogen in vruchtgebruik (bij)	€ 6.491 ⁶⁴
Nalatenschap	€ 61.866
Fictief legaat - art. 10 lid 1 SW (bij)	€ 100.000
Aftrek koopsom - art. 7 lid 1 SW (af)	€ 52.000
Aftrek tegen samengestelde interest - art. 7 lid 3 SW (af)	€ 3.375 ⁶⁵
<i>Bruto verkrijging zoon</i>	<i>€ 106.491</i>

⁶³ Zie voetnoot 49.

⁶⁴ Zie voetnoot 48.

⁶⁵ Zie voetnoot 49.

⁶⁶ De opzet van het cijfermatige voorbeeld in Tabel 4 is ontleend aan: Idsinga, N. (2010). Herbezinning op art. 10 Successiewet 1956. *NTFR*, p. 16.

Zoals in Tabel 4 is geïllustreerd bedraagt de bruto verkrijging van de zoon € 106.491. Dit komt overeen met de nalatenschap (welke in de uitgangssituatie tevens als bruto verkrijging door de zoon kan worden aangemerkt) van de erflater in de uitgangssituatie. Op deze manier is aangetoond dat de verkrijger geen economisch voor- of nadeel ondervindt indien art. 7 lid 3 SW aansluit bij een marktconform en samengesteld rentepercentage. Een afwijking hiervan zou immers een andere bruto verkrijging voor de zoon betekenen, welke niet meer overeenkomt met de nalatenschap van de erflater in de uitgangssituatie.

3.4 – Schenking op papier

In deze paragraaf zal nogmaals de beperking van het enkelvoudige rentepercentage van 6 procent zoals bepaald in artikel 10 Uit. Besl. SW worden blootgelegd. Dit wordt gedaan vanuit een ander perspectief dan in de vorige paragraaf, namelijk aan de hand van een situatie waarin sprake is van een zogenaamde schenking op papier. Een schenking op papier is in feite een schuldiggerkenning uit vrijgevigheid⁶⁷ welke gekwalificeerd wordt als een schenking ter zake des doods ex artikel 1:777 BW⁶⁸. De schenking dankt zijn naam aan het feit dat niet daadwerkelijk geld wordt getransfereerd aan de begunstigde, maar dat deze wel wordt vastgelegd 'op papier'. Hiermee wordt bedoeld dat de schenking wordt vastgelegd in bijvoorbeeld een notariële acte. Aangezien de schenking op papier een schenking ter zake des doods betreft, wordt het geld pas daadwerkelijk opeisbaar door de begunstigde op het moment dat de schenker overlijdt.

Een schenking op papier komt in beginsel in aanmerking voor het eerste lid van art. 10 SW. Stel een situatie voor waarin vader (66 jaar) een bedrag van € 25.000 op papier schenkt aan zijn zoon waarbij dit bedrag pas daadwerkelijk opeisbaar wordt op het moment van overlijden van de vader. Het bedrag van € 25.000 is hier het vermogensbestandsdeel waar het om draait voor art. 10 SW, welke tevens afkomstig is uit het vermogen van de vader. De schenking op papier is een rechtshandeling⁶⁹ waarbij vader vanzelfsprekend partij is. Verder behoudt vader de vruchten van het op papier geschonken bedrag indien hij dit bijvoorbeeld op een spaarrekening tegen 0,35 procent samengestelde interest heeft gestort. Ook beschikt vader tot aan zijn overlijden over dit vruchtgebruik aangezien de schenking na dat moment pas opeisbaar wordt. Tot slot wordt ook voldaan aan de eis van het verwantschap; vader en zoon zijn immers bloedverwanten in de eerste graad. Aan alle voorwaarden voor de fictie van art. 10 lid 1 SW wordt dus voldaan bij een schenking op papier van vader aan zoon. Hierdoor behoort het bedrag van € 25.000 bij fictie tot de nalatenschap van vader. Zonder deze wetsfictie zou op deze

⁶⁷ Blokland, P. (2012). De 'papieren' schenking is een schenking ter zake des doods; de erfrechtelijke renteovereenkomst ook? *FTV* 2012/42.

⁶⁸ Hoge Raad 9 december 2011, ECLI:NL:HR:2011:BU7268, nr. 11/01265, par. 3.

⁶⁹ Houwer, F., & Bruggink, H. (2009). De herroepelijke schenking, civiel- en fiscaalrechtelijk nader bezien. *WFR* 2009/117.

manier de nalatenschap van vader immers kunstmatig zijn verkleind, wat tevens een belastingvrije vermogensoverdracht van € 25.000 van de (toekomstig) erflater op de beoogd erfgenaam zou betekenen.

Zoals in paragraaf 2.3.9 reeds is vermeld, kan de fictie van het eerste lid van art. 10 SW worden voorkomen indien de erflater jaarlijks daadwerkelijk een bedrag betaalt dat tenminste gelijk is aan 6 procent van de waarde van het betreffende vermogensbestandsdeel. Dit is vastgelegd in het derde lid van art. 10 SW. Merk op dat dit percentage van 6 procent hetzelfde percentage betreft als dat uit het derde lid van art. 7 SW welke behandeld is in de vorige paragraaf. In de hiervoor geschetste situatie moet vader dus jaarlijks een bedrag van € 1.500⁷⁰ aan zijn zoon betalen om de fictie van art. 10 SW over het volledige bedrag van € 25.000 te voorkomen. Dit forfaitair bepaalde bedrag van € 1.500 wordt immers jaarlijks geacht als vruchtgebruik te zijn genoten door de vader. In deze forfaitaire waardering van het vruchtgebruik door middel van het (enkelvoudige) percentage van 6 procent schuilt wederom een probleem. De gemiddelde (samengestelde) interest die in de praktijk doorgaans wordt behaald op vermogen op een spaarrekening bedraagt namelijk slechts 0,35 procent. Indien wordt aangesloten bij de statistische levensverwachting van de vader, heeft hij tot op het moment van zijn overlijden een daadwerkelijk vruchtgebruik van in totaal € 1.623⁷¹ genoten over het op papier geschonken bedrag. In dezelfde periode wordt vader geacht op basis van het derde lid van art. 10 SW een forfaitair vruchtgebruik te hebben genoten van € 27.000,⁷² over dit zelfde bedrag. Als vader deze € 27.000 daadwerkelijk in jaarlijkse delen aan zijn zoon heeft betaald dan heeft hij hiermee de fictie van art. 10 lid 1 SW voorkomen. Tegelijkertijd bereikt hij hiermee een verkleining van zijn nalatenschap van maar liefst € 25.377⁷³. Deze verkleining wordt veroorzaakt door het (overigens historisch grote) verschil tussen het percentage van 6 procent van art. 10 lid 3 SW en het gemiddelde rentpercentage van 0,35 procent dat in de praktijk normaliter wordt behaald op vermogen. Op deze manier gaat het derde lid van art. 10 SW in feite dwars tegen het hoofdoel van het artikel in, zijnde het voorkomen van een dergelijke verkleining van de nalatenschap.

Vanuit dit perspectief kan wederom worden gepleit voor een aanpassing van het forfaitair bepaalde percentage van 6 procent in artikel 10 Uitv. Besl. SW. Deze conclusie kan aanvullend worden onderbouwd aan de hand van de historisch gemiddelde rentestand in combinatie met het oogmerk van het percentage van 6 procent. Het doel is immers het vaststellen van een forfaitair percentage welke het rendement dat in de praktijk doorgaans op vermogen wordt behaald zo dicht mogelijk

⁷⁰ € 25.000 * 6%

⁷¹ (€ 25.000 * 1,0035¹⁸) - € 25.000

⁷² € 1.500 * 18

⁷³ € 27.000 - € 1.623

benadert⁷⁴. Zoals in zowel de vorige paragraaf als in voorgaande situatie is aangetoond, blijkt deze doelstelling echter niet voldoende te worden bereikt. Dit tekortschieten wordt veroorzaakt door de huidige en tevens historisch lage gemiddelde rentestand, waardoor een aanzienlijk verschil is ontstaan tussen de praktijk en de forfaitaire waarderingssystematiek van de SW 2010. Het rentepercentage van 6 procent wordt immers niet herzien na bijvoorbeeld het verstrijken van een bepaald vast tijdsbestek en is daardoor sinds 1980 niet meer aangepast door de wetgever⁷⁵. In die tijd was een forfaitair rendement ter hoogte van 6 procent aannemelijk aangezien het gemiddelde rentepercentage dat in de praktijk op vermogen werd behaald op (net iets boven) de 6 procent lag⁷⁶. Inmiddels is echter een periode van 37 jaar verstreken waarin het forfaitaire rendement geen aanpassing heeft ondergaan en waarin een wig is ontstaan tussen dit forfaitaire rendement en het werkelijke rendement. Ook vanuit een historisch-economisch oogpunt is een aanpassing van artikel 10 Uitv. Besl. SW dus als gegrond te verklaren.

3.5 – Levenstabel versus een actuariële grondslag

In de hieraan voorafgaande paragrafen is de problematiek met betrekking tot de werking van het forfaitair bepaalde percentage van 6 procent vanuit een economisch perspectief uitvoerig behandeld. Het forfaitaire waarderingstelsel van de SW 2010 bestaat daarnaast echter uit nog een belangrijk onderdeel, zijnde de zogenoemde levenstabel⁷⁷. Mede op basis van deze tabel wordt namelijk op forfaitaire wijze de waarde van het vruchtgebruik bepaald dat eventueel in aanmerking komt voor de fictie van art. 10 SW. In deze paragraaf zal worden onderzocht in hoeverre de forfaitaire werking van deze levenstabel overeenkomt met de (economische) werkelijkheid.

Om te beginnen een beknopte uitleg over de forfaitaire werking van de levenstabel van artikel 5 Uitv. Besl. SW. Afgaande op de wettekst van het artikel moet de tabel worden gebruikt voor de waardering van een periodieke uitkering die van het leven van één persoon afhankelijk is. Alhoewel deze wettekst specifiek spreekt over de waarde van een ‘periodieke uitkering’, wordt hier eveneens de waarde van een vruchtgebruik mee bedoeld. Voorts wordt de waarde van het vruchtgebruik gesteld op het jaarlijkse bedrag, vermenigvuldigd met een bepaalde factor die van de leeftijd van de tot het vruchtgebruik gerechtigde persoon afhankelijk is. Het jaarlijkse bedrag wordt op haar beurt bepaald op de waarde van het volledige eigendom van het vermogensbestandsdeel waarop het vruchtgebruik rust, vermenigvuldigd met het eerdergenoemde percentage van 6 procent. De bovenstaande stof kan worden geconcretiseerd aan de hand van het volgende voorbeeld. In dit voorbeeld wordt de waarde

⁷⁴ Redactie Vakstudie. (2017). Art. 10 Uitvoeringsbesluit SW 1956, aant. 1.6. *Vakstudie Successiewet*, p. 1.

⁷⁵ Besluit van 28 december 1979, *Stb.* 1979, 758.

⁷⁶ *Historische rentestanden.* (2017, juni 20). Opgehaald van De Hypotheker : <https://www.hypotheker.nl/actueel/dossiers/rentestanden/historische-rentestanden/>

⁷⁷ Art. 5 Uitv. Besl. SW 2010.

van een vruchtgebruik berekend dat rust op een vermogensbestandsdeel met een waarde in het economisch verkeer van € 100.000. Het vruchtgebruik is in handen van een 66 jarig persoon, waarvan in paragraaf 3.3 reeds is betoogd dat dit geen ondenkbare leeftijd is voor voorbeelden met betrekking tot art. 10 SW. Ten eerste wordt het jaarlijkse bedrag bepaald op € 6.000⁷⁸. Vervolgens wordt aan de hand van de levenstabel de factor bepaald waarmee dit bedrag vermenigvuldigd wordt; bij een leeftijd van 66 jaar hoort een factor 8. De forfaitair bepaalde waarde van het vruchtgebruik wordt derhalve gesteld op € 48.000⁷⁹. De vraag is nu in hoeverre deze € 48.000 zich verhoudt tot de waarde van een vruchtgebruik dat onderhevig is aan dezelfde variabelen, maar dan vastgesteld op basis van een actuariële grondslag.

In de vermenigvuldigingsfactoren van de levenstabel zitten zowel de statistische levensverwachting als een (verdisconteerde) rekenrente van 6 procent verwerkt⁸⁰. Een vermenigvuldigingsfactor die bij een bepaalde leeftijdscategorie hoort, mag dus niet enkel met de statistische levensverwachting van die leeftijdscategorie worden verward. Merk op dat het percentage van de (verdisconteerde) rekenrente dat in de factoren van de levenstabel verwerkt zit, hetzelfde forfaitair bepaalde percentage is van 6 procent als die in de vorige paragrafen is behandeld. Louter aan de hand hiervan kan bij voorbaat een verschil worden verwacht tussen de waarde van het vruchtgebruik bepaald op basis van de levenstabel en de waarde bepaald op basis van een actuariële grondslag. In deze paragraaf is dit verschil dat kan worden toegerekend aan het gebruik van het forfaitaire percentage van 6 procent echter niet interessant. Deze paragraaf staat in het teken van de discrepantie die ontstaat door het gebruik van de levenstabel (met daarin de forfaitair bepaalde levensverwachting) enerzijds en het gebruik van actuariële grondslagen (met daarin de huidige statistische levensverwachting) anderzijds. Om het verschil dat is toe te rekenen aan het gebruik van het forfaitaire percentage van 6 procent uit het eventuele verschil te filteren, zal bij de berekening van de waarde van het vruchtgebruik op basis van een actuariële grondslag dit zelfde percentage worden gehanteerd. Ondanks het feit dat deze 6 procent niet overeenkomt met het huidige gemiddelde percentage van 0,35 procent dat in de praktijk doorgaans op vermogen wordt behaald. Strikt gezien is de waarde van het vruchtgebruik bepaald op basis van een actuariële grondslag als gevolg hiervan dus niet helemaal juist. Dit is echter ondergeschikt aan het doel van deze paragraaf, zijnde het aantonen van de eerder genoemde discrepantie. Deze discrepantie die ontstaat in de waarde van het vruchtgebruik dat is bepaald door middel van de twee eerder genoemde methoden kan tevens cijfermatig worden weergegeven aan de hand van onderstaande tabel.

⁷⁸ € 100.000 * 6%.

⁷⁹ € 6.000 * 8.

⁸⁰ Redactie Vakstudie. (2017). Art. 5 Uitvoeringsbesluit SW 1956, aant. 2.1. *Vakstudie Successiewet*, p. 1.

Tabel 5: (Verskil in) waardering van het vruchtgebruik

Leeftijd	Op basis van de Levenstabel	Op basis van een Actuariële grondslag (6%)	Discrepantie
25	€ 90.000 ⁸¹	€ 96.493 ⁸²	€ 6.493 ⁸³
35	€ 84.000	€ 93.793	€ 9.793
45	€ 78.000	€ 89.076	€ 11.076
53	€ 72.000	€ 83.089	€ 11.089
63	€ 60.000	€ 71.760	€ 11.760
73	€ 42.000	€ 55.511	€ 13.511
83	€ 24.000	€ 35.026	€ 11.026

Het vruchtgebruik dat in Tabel 5 is gewaardeerd door middel van twee verschillende methoden wordt geacht te rusten op een vermogensbestandsdeel met een waarde in het economisch verkeer van € 100.000. Voorts is gekozen voor de leeftijd (en bijbehorende statistische levensverwachting⁸⁴) die in het middel valt van de leeftijdscategorie die de levenstabel van art. 5 Uitv. Besl. SW hanteert. De laatste kolom van Tabel 5 laat een verschil zien in de waardering van het vruchtgebruik op basis van de forfaitaire levenstabel en op basis van een actuariële grondslag (waarin zodoende een verdisconteringsvoet van 6 procent is gebruikt). Dientengevolge is de oorzaak van de discrepantie enkel te vinden in het verschil tussen de forfaitaire levensverwachting die in de vermenigvuldigingsfactoren van de levenstabel is verwerkt, en de huidige statistische levensverwachting bij elke bijbehorende leeftijd. Daarnaast is te zien dat de waarde van het vruchtgebruik dat is vastgesteld op basis van een actuariële grondslag constant hoger ligt dan de waarde van dit zelfde vruchtgebruik vastgesteld op basis van de levenstabel. Dit laat zich verklaren door de voortdurend stijgende levensverwachting van de mens in combinatie met het feit dat de forfaitaire waarderingssystematiek van de SW 2010 sinds 1980 (zie paragraaf 3.4) niet meer door de wetgever is aangepast. De huidige gemiddelde statistische levensverwachting ligt immers 5,5 jaar hoger dan die van 37 jaar geleden⁸⁵. Logisch gevolg hiervan is dat de waarde van een vruchtgebruik van een persoon thans hoger uitvalt dan de waarde van dit zelfde vruchtgebruik van een persoon met

⁸¹ € 100.000 * 6% * factor 15.

⁸² € 100.000 – (€ 100.000 / 1.06^{57,5}), waarin het getal 57,5 de huidige statistische levensverwachting vormt.

⁸³ € 96.493 – € 90.000.

⁸⁴ *Resterende levensverwachting*. (2015). Opgehaald van Volksgezondheidszorg: <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/levensverwachting/cijfers-context/huidige-situatie#node-resterende-levensverwachting>

⁸⁵ Centraal Bureau voor de Statistiek . (2017, April 13). *Levensverwachting*. Opgehaald van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37360ned&D1=a&D2=a&D3=0-1,11,21,31,41,51,66&D4=0,10,20,30,40,50,56-l&HD=120427-1726&HDR=G1,T&STB=G2,G3>

dezelfde leeftijd in het jaar 1980. Bij een gelijke leeftijd hoort tegenwoordig immers een hogere statistische levensverwachting dan vroeger waardoor eenzelfde persoon het vruchtgebruik wordt geacht 5,5 jaar langer te genieten. Het vruchtgebruik wordt immers geacht te worden genoten tot het moment van het (statistisch) overlijden.

Naast het verschil dat ontstaat door het gebruik van het forfaitaire percentage van 6 procent, ontstaat dus ook een verschil dat valt toe te rekenen aan het gebruik van een gedateerde statistische levensverwachting. Dit valt op hun beurt weer te wijten aan het feit dat deze variabelen sinds het jaar 1980 geen aanpassingen zijn ondergaan door wetgever. Hierdoor wordt de waarde van het vruchtgebruik vanuit een economisch perspectief onjuist berekend, waardoor tevens een 'foutief' bedrag in de heffing valt op basis van de fictie van art. 10 SW.

Tot slot maakt de levenstabel geen onderscheid tussen man en vrouw. Voor het bepalen van de waarde van het vruchtgebruik wordt derhalve dezelfde vermenigvuldigingsfactor gehanteerd voor iedere belastingplichtige met dezelfde leeftijd. Het feit is echter dat de statistische levensverwachting van vrouwen 3,4 jaar hoger ligt dan die van mannen⁸⁶. Hierdoor ontstaat wederom een verschil tussen de forfaitaire levenstabel en de realiteit. De waarde van het vruchtgebruik stijgt immers met het aantal jaren dat de belastingplichtige deze geniet. Indien dit aantal jaren voor vrouwen structureel hoger ligt dan voor mannen, terwijl de forfaitaire levenstabel geen rekening houdt met geslacht, zorgt dit tevens voor een verschil tussen de forfaitaire waarderingsystematiek van de SW en de (economische) werkelijkheid.

3.6 – Voorwaarde van verwantschap

Zoals in paragraaf 2.3.10 is beschreven, stelt de wetgever een eis aan de relatie tussen de erflater en de verkrijger voor de toepassing van de fictie van art. 10 SW. In het vierde lid onderdeel a is immers vastgelegd dat de waarde van een vermogensbestandsdeel slechts in aanmerking komt voor de betreffende wetsfictie indien de verkrijger is de partner van de erflater, of behoort tot diens bloed- of aanverwanten tot en met de vierde graad of hun partners. Deze voorwaarde van verwantschap is in het artikel opgenomen op grond van de gedachte van de wetgever dat met een voor art. 10 SW kwalificerende rechtshandeling slechts misbruik van het belastingrecht wordt beoogd, indien een dusdanig gelieerde relatie bestaat tussen de erflater en de verkrijger⁸⁷. Indien eenzelfde rechtshandeling tussen twee willekeurige derden zou zijn gedaan, achtte de wetgever daarom ook

⁸⁶ *Resterende levensverwachting*. (2015). Opgehaald van Volksgezondheidszorg: <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/levensverwachting/cijfers-context/huidige-situatie#node-resterende-levensverwachting>

⁸⁷ Vijfeijkeren, I. v., & Gubbels, N. (2016). *Cursus Belastingrecht Schenk- en Erfbelasting*. Deventer: Wolters Kluwer, p. 92.

geen aanwezigheid van misbruik van recht. Aangezien de fictie van art. 10 SW slechts bedoeld is ter bestrijding van misbruikssituaties (zie paragraaf 2.2) is daarom deze verwantschapseis in het artikel opgenomen.

Vanuit economisch perspectief gezien kunnen echter vraagtekens worden gezet bij het bestaansrecht van de bovenstaand genoemde voorwaarde van verwantschap. In paragraaf 1.1 wordt betoogd dat het van betekenis is voor de rechtvaardiging van de rechtsgronden van de SW 2010 dat economisch gelijke gevallen gelijk worden behandeld. De wetficties van de SW 2010 vormen hiervoor een hulpmiddel. Feit is echter dat de verwantschapseis die noodzakelijk is voor de toepassing van de fictie van art. 10 SW juist het tegenovergestelde bewerkstelligt. Onder de huidige wet vallen twee economisch exact gelijke handelingen immers niet per definitie beide binnen de reikwijdte van art. 10 SW. Een gelijke behandeling is hierin afhankelijk van de mate waarin de erflater en de verkrijger aan elkaar gelieerd zijn. De verwantschapseis uit het vierde lid onderdeel a van art. 10 SW is daardoor niet wenselijk in deze context. Overigens wordt daarnaast in de algehele literatuur veelvuldig gepleit voor een afschaffing van de voorwaarde van verwantschap, om reden dat deze niet voldoet aan het (fiscale) gelijkheidsbeginsel⁸⁸ en daardoor een discriminerende werking heeft waarbij een adequate rechtvaardiging ontbreekt⁸⁹.

⁸⁸ Het gelijkheidsbeginsel in de context van de fiscaliteit houdt in dat geen onderscheid gemaakt mag worden door de wetgever in de behandeling van economisch gelijke gevallen.

⁸⁹ Vijfeijkeren, I. v. (2002). Ontwikkelingen in de Successiewet. *WPNR 6479*, 179-187.

Hoofdstuk 4 – Conclusie

4.1 – Inleiding

In het laatste hoofdstuk van dit onderzoek zal de beantwoording van de onderzoeksvraag uit paragraaf 1.2 centraal staan. Dit zal worden gedaan aan de hand van al hetgeen in de vorige hoofdstukken reeds uitvoerig is behandeld. De onderzoeksvraag luidde als volgt:

In hoeverre verschilt de juridische doel- en strekking van art. 10 SW met die van een economische benadering en welke aanbevelingen kunnen op basis hiervan worden gemaakt?

De beantwoording van de onderzoeksvraag zal in twee delen plaatsvinden. Het eerste deel bespreekt de juridische doelstelling van art. 10 SW en in hoeverre dit doel momenteel economisch gezien wordt bereikt. Op basis van deze vergelijking zullen aanbevelingen worden gemaakt welke het artikel aangaan. Het tweede deel bespreekt de juridische strekking van art. 10 SW en in hoeverre deze als economisch wenselijk kan worden gezien. Voorts zal deze analyse wederom worden afgesloten met een aanbeveling echter ditmaal ten opzichte van de reikwijdte van het artikel.

4.2 – Doel van art. 10 SW

Het hoofddoel van art. 10 SW is al verschillende malen aan bod gekomen in dit onderzoek. Kort samengevat is het artikel in de wet opgenomen ter voorkoming van een kunstmatige verkleining van de nalatenschap door middel van een rechtshandeling waarmee een vererfbaar vermogensbestandsdeel wordt omgezet in niet vererfbaar vruchtgebruik of periodieke uitkering. Aangezien de nalatenschap de heffingsgrondslag vormt voor de erfbelasting zou op deze wijze immers de heffing van erfbelasting kunnen worden ontweken. In paragraaf 3.2 is met een rekenkundig voorbeeld echter aangetoond dat een dergelijke verkleining van de nalatenschap zuiver wordt veroorzaakt door de forfaitaire waarderingssystematiek van de SW 2010, welke momenteel afwijkt van de economische werkelijkheid. Indien de SW 2010 voor haar waardering aan zou sluiten bij de waarde in het economisch verkeer vindt derhalve per saldo helemaal geen verkleining van de nalatenschap plaats. Dit zou de fictie van art. 10 SW tevens overbodig maken. Haar doel was immers het voorkomen van misbruik van de wet in de vorm van een kunstmatige verkleining van de nalatenschap. Indien een dergelijke verkleining van de nalatenschap echter helemaal niet plaatsvindt, hoeft art. 10 SW deze logischerwijs ook niet te voorkomen. De eerste aanbeveling luidt daarom als volgt; indien de SW 2010 met haar waarderingssysteem aansluit bij de waarde in het economisch verkeer wordt in dit onderzoek gepleit voor een algehele afschaffing van de wetsfictie van art. 10 SW.

Indien de SW 2010 niet aansluit bij de waarde in het economisch verkeer voor haar waardering én art. 10 SW blijft bestaan, kan het volgende worden uiteengezet in het kader van een verbetering van de forfaitaire waarderingssystematiek in combinatie met het artikel. Zoals al meerdere malen aan bod is

gekomen, is in artikel 10 Uity. Besl. SW een percentage vastgesteld ter hoogte van 6 procent welke het rendement weergeeft dat de belastingplichtige gemiddeld wordt geacht te behalen op zijn vermogen. Dit percentage is tevens opgenomen in art. 7 SW en speelt als consequentie hiervan een rol in de complementaire werking tussen dit artikel en art. 10 SW. In paragraaf 3.2 is echter aangetoond dat hierin een onevenwichtigheid schuilt. Deze onevenwichtigheid zit in het feit dat het gemiddelde rendement dat in de huidige economie in dit soort gevallen doorgaans op vermogen wordt gehaald vele malen lager ligt dan 6 procent. Het huidige rentepercentage ligt immers historisch laag waardoor een steeds groter verschil ontstaat tussen de economische realiteit en de forfaitaire waarderingsmethode van de SW 2010. In paragraaf 3.3 is aangetoond dat dit verschil per saldo wordt weggewerkt indien voor de waardering wordt aangesloten bij het gemiddelde (rente)percentage dat daadwerkelijk in de economie op vermogen wordt behaald in plaats van bij het forfaitaire percentage van 6 procent. Afgezien van het verschil in rendement dat wordt (geacht te zijn) behaald, spreekt art. 7 lid 3 SW van een enkelvoudig rentepercentage van 6 procent. Ook dit vormt een onevenwichtigheid vanuit economisch perspectief. Het rendement dat in de praktijk gemiddeld wordt behaald op vermogen bestaat immers doorgaans uit een samengestelde rente, waar art. 7 SW hiertegenover slechts in een aftrek tegen enkelvoudige interest voorziet. Op basis van het bovenstaande kunnen de volgende aanbevelingen worden gemaakt. Ten eerste moet voor een juiste waardering van het bij fictie van art. 10 SW belaste vermogensbestanddeel worden aangesloten bij een marktconform interestpercentage. Ten tweede zou art. 7 lid 3 SW in combinatie hiermee moeten spreken van een samengestelde rente in plaats van een enkelvoudige rente.

Voorts kan ter ondersteuning van de bovenstaande aanbeveling worden verwezen naar paragraaf 3.4 waaruit blijkt de SW 2010 met haar waardering zou moeten aansluiten bij een marktconform interestpercentage. In paragraaf 3.4 wordt dit immers wederom aangetoond, maar dan vanuit een ander economisch perspectief. Het betreft een situatie waarin sprake is van een schenking op papier en waarin het percentage van 6 procent een rol speelt krachtens het derde lid van art. 10 SW. Betoogd is dat art. 10 SW hiermee tegen haar eigen doelstelling indruist, aangezien dit percentage van 6 procent in combinatie met het historisch lage rentepercentage in de economie juist een verkleining van de nalatenschap teweeg brengt. Indien in een dergelijke situatie echter wordt aangesloten bij een marktconform interestpercentage in plaats van bij het forfaitair bepaalde 6 procent, heeft dit geen verkleining van de nalatenschap tot gevolg. Een nadeel hiervan is dat het niet mogelijk is om dit perfect uit te voeren. In de praktijk veranderen de rentestanden immers continu door de markt van vraag en aanbod en het spreekt voor zich dat de bijbehorende rentestand in artikel 10 Uity. Besl. SW niet dagelijks kan worden aangepast door de wetgever. Het feit dat de laatste aanpassing aan het artikel dateert uit het jaar 1980 maakt dit bovendien nog onwaarschijnlijker. De eerder gemaakte aanbeveling

ten opzichte van dit percentage moet derhalve worden bijgesteld. Wel kan op zijn minst worden gepleit voor een verlaging van het percentage van 6 procent, zeker gegeven de huidige en tevens historisch lage rentestand. Dit heeft tot gevolg dat de vernieuwde aanbeveling weliswaar suboptimaal is vanuit een economisch perspectief bekeken, maar wel het sterkst indien rekening wordt gehouden met de haalbaarheid.

Tot slot speelt de haalbaarheid ook een rol bij de aanbeveling met betrekking tot de levenstabel van artikel 5 Uitv. SW. Deze levenstabel is mede verantwoordelijk voor een juiste waardering voor het vruchtgebruik dat voor de fictie van art. 10 SW in aanmerking komt. Idealiter zou per persoon van wiens leven een vruchtgebruik afhankelijk is, moeten worden bepaald wat diens specifieke levens- en sterftেকansen zijn. Hierbij moet dus rekening worden gehouden met de feitelijke gezondheidstoestand van iedere belastingplichtige. Het spreekt echter voor zich dat dit geen haalbaar streven is voor de wetgever. Van een verbetering van de levenstabel zou desalniettemin al sprake zijn indien bij het bepalen van haar vermenigvuldigingsfactoren wordt aangesloten bij de huidige statistische levensverwachting. Thans zijn deze factoren immers gebaseerd op de statistische levensverwachting van 37 jaar geleden welke 5,5 jaar lager ligt dan de huidige. Voorts wordt in de levenstabel geen onderscheid gemaakt tussen man en vrouw, terwijl de gemiddelde statistische levensverwachting van een vrouw 3,4 jaar hoger ligt. Dit maakt dat het economisch gezien mede van invloed is voor de waardering van een vruchtgebruik of de gerechtigde tot dit vruchtgebruik een man of vrouw is. Op basis van het bovenstaande kunnen de volgende aanbevelingen worden gemaakt. Voor een betere waardering van het vruchtgebruik dat voor art. 10 SW in aanmerking komt, moeten de vermenigvuldigingsfactoren van de levenstabel in artikel 5 Uitv. Besl. SW worden aangepast door middel van het hierin verwerken van de huidige levensverwachting én daarbij moet tevens onderscheid worden gemaakt tussen man en vrouw.

4.3 – Strekking van art. 10 SW

In het vierde lid onderdeel a van art. 10 SW is door de wetgever een voorwaarde van verwantschap opgenomen voor haar toepassing. De fictie van het artikel gaat immers pas een rol spelen indien de verkrijger de partner is van de erflater of behoort tot diens bloed- of aanverwanten tot en met de vierde graad of hun partners. Het struikelblok van deze voorwaarde van verwantschap zit in het feit dat deze tegen de intentie van een wetsfictie ingaat. Een kenmerk van een wetsfictie is immers dat deze inbreuk maakte op de civieljuridische realiteit (zie paragraaf 1.1). Op deze manier kan een fiscaal gelijke behandeling van economisch soortgelijke handelingen worden gegarandeerd, ondanks het juridische omhulsel dat voor een dergelijke handeling wordt gebruikt. De voorwaarde van verwantschap bewerkstelligt echter het tegenovergestelde. Een fiscaal gelijke behandeling van economisch soortgelijke situaties is nu afhankelijk van de mate waarin de erflater en de verkrijger

gelieerd zijn. Indien beiden voldoende gelieerd zijn, wordt de verkrijger immers belast voor zijn verkrijging door de fictie van art. 10 SW, terwijl een heffing over een identieke verkrijging uitblijft wanneer het ontbreekt aan enige vorm van verbondenheid. Vanuit een economische benadering schuilt hierin dus een tegenstrijdigheid. Het enige advies dat hierbij past is derhalve een aanbeveling die pleit voor een afschaffing van de voorwaarde van verwantschap welke in art. 10 lid 4 onderdeel a opgenomen is.

Bibliografie

Literatuur

- AEX GR. (2017, juni 14). Opgehaald van finanzen.nl: <http://www.finanzen.nl/index/AEX-GR>
- Berg, M. v. (2014, Februari 28). De 10 meest gehate belastingen. *Telegraaf*.
- Blokland, P. (2012). De 'papieren' schenking is een schenking ter zake des doods; de erfrechtelijke renteovereenkomst ook? *FTV 2012/42*.
- Buchem-Spapens, A. v., Nieuwenhuis, m. J., & Wessems, I. d.-v. (2011). *Inleiding Privaatrecht*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Centraal Bureau voor de Statistiek . (2017, April 13). *Levensverwachting*. Opgehaald van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37360ned&D1=a&D2=a&D3=0-1,11,21,31,41,51,66&D4=0,10,20,30,40,50,56-l&HD=120427-1726&HDR=G1,T&STB=G2,G3>
- Dusarduijn, S. (2012). Fiscale ficties binnen de wereld van het eigendomsrecht. *WPNR*, 8.
- Hijma, J. (2013). *Rechtshandeling en overeenkomst* . Deventer: Wolters Kluwer.
- Historische rentestanden*. (2017, juni 20). Opgehaald van De Hypotheker : <https://www.hypotheker.nl/actueel/dossiers/rentestanden/historische-rentestanden/>
- Houwer, F., & Bruggink, H. (2009). De herroepelijke schenking, civiel- en fiscaalrechtelijk nader bezien. *WFR 2009/117*.
- Idsinga, N. (2010). Herbezinning op art. 10 Successiewet 1956. *NtFR*, 11-18.
- Lambregtse, C., & Vijfeijken, I. v. (2017). Art. 10 SW 1956, aant 1.2.1. *Vakstudie Successiewet*, 1.
- Redactie HomeFinance. (2017, Juli 31). *Rentegrafieken met historische rente*. Opgehaald van <http://www.actuelerentestanden.nl/historische-rente-grafieken.asp?i=8&j=12>
- Redactie spaarrente.nl. (2017, Mei 2017). *Gemiddelde rente spaarrekening en deposito*. Opgehaald van Spaarrente.nl: <https://blog.spaarrente.nl/gemiddelde-rente-spaarrekening>
- Redactie Vakstudie. (2017). Art. 10 SW 1956, aant. 5.1. *Vakstudie Successiewet*, 1.
- Redactie Vakstudie. (2017). Art. 10 SW 1956, aant. 5.3. *Vakstudie Successiewet*, 1.
- Redactie Vakstudie. (2017). Art. 10 Uitvoeringsbesluit SW 1956, aant. 1.6. *Vakstudie Successiewet*, 1.
- Redactie Vakstudie. (2017). Art. 5 Uitvoeringsbesluit SW 1956, aant. 2.1. *Vakstudie Successiewet*, 1.
- Resterende levensverwachting*. (2015). Opgehaald van Volksgezondheidszorg: <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/levensverwachting/cijfers-context/huidige-situatie#node-resterende-levensverwachting>
- Schols, B. (2009). De 'nieuwe' successierechtelijke fictiebepalingen; zonneklaar of doen alsof? *WPNR 6802/484*, 484-496.
- Schuttevaer, H. (1998). *De Nederlandse Successiewetgeving*. Deventer: Kluwer BV.
- Sonneveldt, F. (2016). *Wegwijs in de Successiewet*. Den Haag: SDU Uitgevers.

Vijfeijken, I. v. (2011). De wijzigingen van de Successiewet gewikt en gewogen. *WPNR*, 238-245.

Vijfeijken, I. v. (2013). *Fictieve verkrijgingen in de Successiewet 1956 (Fiscale monografieën, deel 100)*. Deventer: Wolters Kluwer.

Vijfeijkeren, I. v. (2002). Ontwikkelingen in de Successiewet. *WPNR 6479*, 179-187.

Vijfeijkeren, I. v., & Gubbels, N. (2016). *Cursus Belastingrecht Schenk- en Erfbelasting*. Deventer: Wolters Kluwer.

Jurisprudentie

Besluit van 28 december 1979, *Stb.* 1979, 758.

Besluit van de Staatssecretaris van Financiën van 6 januari 2011, nr. DGB2010/6643M, *Stcrt.* 2011, 574.

Hof 's-Hertogenbosch 28 november 1958, *BNB 1959/271*, nr. 235/1957.

Hof Amsterdam 19 oktober 1989, *PW 19 790*.

Hof Amsterdam 7 augustus 2008, ECLI:NL:RBAMS:2008:BD7415, nr. AWB 07/4609 WWB, AWB 07/4337 WWB, AWB 07/4609 WWB, par. 2.

Hoge Raad 26 mei 1926, *NJ 1926,723*.

Hoge Raad 19 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG6458 (concl. A-G C.W.M. van Ballegooijen), nr. 08/01294, par. 4.3.

Hoge Raad 19 juni 2009, *BNB 2009/224*, nr. 08/01165, par. 3.3.1.

Hoge Raad 9 december 2011, ECLI:NL:HR:2011:BU7268, nr. 11/01265, par. 3.

Hoge Raad 20 januari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU5651, nr. 10/04493.

Kamerstukken II 2008/2009, 31 390, nr. 9, p. 35.

Kamerstukken II, 2008/2009, 31 930, nr. 9, p. 36-37.

Kamerstukken II 2008/2009, 31 390, nr. 9, p. 37-38.

Memorie van Toelichting, *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31 930, nr. 3, p. 30-31.

Artikelen

Art. 7a lid 1 onderdeel f AOW

Art. 5a AWR.

Art. 3:203-2 BW.

Art. 1 lid 1 eerste SW 2010.

Art. 1a SW 2010.

Art. 7 SW 2010.

Art. 10 SW 2010

Art. 21 lid 11 SW 2010.

Art. 21 lid 14 SW 2010

Art. 24 SW 2010.

Art. 32 SW 2010.

Art. 5 Uitv. Besl. SW 2010

Art. 10 Uitv. Besl. SW 2010.